

УДК 796.011.1:316.61-057.875
DOI <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2021-1-22>

СПОРТ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Караулова С. І.

*доктор наук з фізичного виховання і спорту,
професор кафедри фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-1582-2368
svkaraulova@ukr.net*

Бойченко К. Ю.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
старший викладач кафедри медико-біологічних основ фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-9357-2371
cyrus.edu.ua@gmail.com*

Ключові слова: *спортивна культура, спортизація, студентське середовище, особистість.*

Сьогодні спорт є невід'ємним елементом життя суспільства, будучи одним із найпомітніших і значущих соціальних явищ у сучасному соціокультурному просторі. Поряд із поняттям «спорт» часто використовують поняття «фізична культура» або їх поєднання «фізична культура і спорт». Спорт є невід'ємною частиною, великим компонентом фізичної культури, у зв'язку з цим, хоча спорт і є одним зі складників фізичної культури, він водночас виходить за її рамки, отримуючи певну самостійність. Спорт варто розглядати як поліфункціональне явище культури, як сукупність матеріальних і духовних цінностей суспільства, як вид і результат діяльності. Саме як вид діяльності він привертає увагу величезної кількості людей, робить його одним із найбільш популярних видів особливо серед студентської молоді. Як зазначено в Законі України «Про фізичну культуру і спорт», основними засадами державної політики у сфері фізичної культури і спорту є визнання фізичної культури і спорту як пріоритетного напрямку гуманітарної політики держави, як важливого чинника всебічного розвитку особистості й формування здорового способу життя, як важливого чинника досягнення фізичної та духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян і позитивного міжнародного іміджу держави тощо [1].

Щодо студентської молоді, відповідно до цих положень, проаналізовано основні чинники спорту, які сприяють найбільш ефективному комплексному процесу її соціалізації, а саме формуванню результатів спортивної культури (знань, цінностей, норм, моралі, традицій, досвіду, зразків поведінки здорового способу життя тощо), що інтеріоризовані студентською молоддю, тобто стали надбанням її внутрішнього світу на основі діяльності, спілкування й відносин усередині суспільства. Фізична культура і спорт у соціумі студентства мають актуальне значення, тому важливо усвідомлювати глобальну роль фізичної культури і спорту в розвитку суспільства, пов'язану не тільки зі збереженням здоров'я і фізичною підготовленістю людини, а й насамперед із формуванням цілісної, багатогранної особистості.

SPORT AS A FACTOR OF SOCIALIZATION OF STUDENT YOUTH

Karaulova S. I.

*Doctor of Sciences in Physical Education and Sports,
Professor at the Department of Physical Culture and Sports
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1582-2368
svkaraulova@ukr.net*

Boichenko K. Yu.

*PhD (Physical Education and Sport),
Senior Lecturer at the Department of Medical and Biological Basics of Physical Culture and Sports
Zaporizhzhia National University
Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9357-2371
cyrus.edu.ua@gmail.com*

Key words: *sports culture, sportization, student environment, personality.*

Today sport is an integral part of the life of society, being one of the most noticeable and significant social phenomena in the modern socio-cultural space. Along with the concept of “sport”, the concept of “physical culture” or their combination – “physical culture and sport” is often used. Sport is an integral part, a large component of physical culture, in this regard, although sport is one of the components of physical culture, at the same time it goes beyond its scope, gaining a certain independence. Sport should be considered as a multifunctional cultural phenomenon, as a set of material and spiritual values of society, as a type and result of activity. Sport as an activity attracts the attention of a huge number of people, making it one of the most popular spectacles, especially among student youth. As indicated in the Law of Ukraine “On Physical Culture and Sports”, the main principles of state policy in the field of physical culture and sports are the recognition of physical culture and sports as a priority direction of the state's humanitarian policy, as an important factor in the comprehensive development of the individual and the formation of a healthy lifestyle, as an important factor achieving the physical and spiritual perfection of a person, the formation of patriotic feelings among citizens and a positive international image of the state [1].

In relation to student youth, in accordance with these provisions, the main factors of sports have been analyzed, which contribute to the most effective integrated process of their socialization, namely, the formation of the results of sports culture (knowledge, values, norms, morality, traditions, experience, healthy lifestyle patterns). life), which became understandable to student youth, that is, became the property of their inner world on the basis of activities, communication and relations within society. The importance of physical culture and sports in the society of students is of current importance, so it is important to understand the global role of physical culture and sports in the development of society, associated not only with the preservation of health and physical fitness of a person, but also, first of all, with the formation of an integral, multifaceted personality.

Постановка проблеми. Навчання студентів у закладах вищої освіти характеризується наявністю низки сприятливих передумов для успішного протікання процесів соціалізації, а саме:

вік 17–21 рік, наявність ефективних інститутів соціалізації (групи за інтересами, у тому числі спортивні секції з різноманітних видів спорту), соціальна й академічна мобільність тощо [8; 9].

Усе більша кількість людей активно долучається до фізичної культури і спорту, бере участь у спортивних змаганнях, переслідуючи при цьому різні цілі. Для одних спорт – це оздоровчий засіб або активний засіб відпочинку, для інших – це засіб існування, їхня професійна діяльність (спортсмени, тренери, фахівці в галузі фізичного виховання і спорту, спортивні лікарі тощо). Незначна частина молоді дуже байдужно ставиться до фізичної культури і спорту, деякі навіть вважають його марною тратою часу. Спорт перестав бути виключно оздоровчою або змагальною практикою. Сучасні спортивні змагання – це значна сфера світової економіки, яка приносить досить солідний прибуток, збираючи величезні аудиторії глядачів [2; 5]. Спортизація характеризується активним використанням спортивної діяльності, сучасних інноваційних технологій, змагань та елементів спорту з метою формування спортивної культури особистості [6].

Таким чином, можна сказати, що вплив основних чинників фізичної культури і спорту на процес соціалізації студентської молоді, їх роль і значення завжди будуть актуальними.

Головною **метою роботи** є аналіз провідних функцій спорту як соціокультурного явища в соціалізації студентської молоді.

Матеріал і методи дослідження: контент-аналіз науково-методичної літератури й документальних матеріалів (вітчизняних і зарубіжних джерел), даних мережі Інтернет, системний аналіз.

Результати дослідження. Сьогодні стратегічним орієнтиром розвитку суспільства й системи освіти є формування людини культури. Специфічним компонентом культури як соціального феномена є спорт. Цьому компоненту властиві всі елементи й риси самостійної підсистеми соціальної сфери суспільства: матеріально-речові, людські, інституційні, процесуальні та духовні.

Спорт як сукупність специфічних суспільних відносин, що формують деякі стійкі ціннісні орієнтації, дає змогу розкрити його вплив на становлення особистості й установити важливі соціокультурні функції спорту, а саме:

– сучасний спорт – продукт сучасної культури, у ньому переважають технократичні цінності, пов'язані з досягненням найвищого результату. Проблеми спорту варто розглядати в контексті проблем усієї культури цього суспільства. Визначено, що спорт є повноправним елементом сучасної культури, рівноцінним естетиці, історії, він став найпоширенішою формою сучасної культури і сприяє збагаченню особистості тією же мірою, як мистецтво і поезія [4];

– спорт – чинник розвитку культури. Спорт значно впливає на інші соціокультурні явища, у тому числі на економіку, політику, мистецтво,

мову. Спортивність увійшла в моду, вона стала ознакою часу, а найголовніше, знаком успіху. Спорт як ніяка інша діяльність ініціює міжнародні контакти, має суттєвий вплив на життя й культуру людей у всьому світі;

– спорт – утілення цінності новації. У спорті сконцентрована ціннісна орієнтація постіндустріальної цивілізації на безперервне оновлення. Сучасному спорту властиво постійне оновлення спортивних результатів і модернізація спортивних видовищ;

– спорт – сфера реалізації естетичних цінностей. Одна із загальнокультурних цінностей спорту полягає в тому, що в ньому закладені величезні можливості для естетичного впливу на людину, для виховання здатності сприймати, відчувати й робити прекрасне;

– спорт – сфера самореалізації особистості. Він виступає як одна з важливих сфер самореалізації та самоствердження особистості. Спортсмен репрезентує модель боротьби з особистими недоліками, зовнішніми перешкодами, тимчасовими невдачами;

– спорт – ідеал справедливості. У спорті як у гуманній ігровій моделі змагальних ситуацій реального життя створюються передумови реалізації гуманістичного принципу справедливості й рівності шансів. Спорт є символом співпраці та розуміння у світі, стаючи символічним мостом для вирішення конфліктів;

– спорт і цінність рекордів. Спортивні рекорди дають змогу з'ясувати, яких фізіологічних, фізичних, психологічних меж може досягти людина, використовуючи певні засоби для вдосконалення різних якостей і здібностей;

– спорт – система знань. Досягнення високих спортивних результатів, подальший успішний розвиток інфраструктури спорту неможливі без сучасної системи наукових знань, міждисциплінарної взаємодії спортивних та інших наук [2; 3].

Низка фахівців визначає значимість спорту для суспільства як змагальної діяльності, так як людське існування має багато в чому змагальний, спортивний характер, адже фізичне й духовне зусилля приємні самі по собі [7; 8; 10]. У соціології спорт визначається як виховна, ігрова, змагальна діяльність, заснована на застосуванні фізичних вправ і спрямована на досягнення соціально значущих результатів (цінностей).

Соціальна необхідність розвитку спорту в студентському середовищі визначається потребами суспільства й держави мати характерний засіб виховання психофізичних здібностей людини.

Спорт є логічним завершенням системи «фізична культура», тому що непрофільна фізкультурна освіта визначає лише первинну основу всебічного розвитку рухових навичок і фізичних

якостей, виробляє тільки передумови для їх розвитку, а спорт відкриває ці можливості молодих людей на граничному рівні [5].

З іншого боку, спорт є однією з найбільш ефективних і привабливих для студентів форм організації занять фізичною культурою, займає все більше місце в їхньому способі та стилі життя. Значущою для студентів є емоційна сторона процесу спортивної діяльності, що виявляється в переживанні почуття задоволеності від відчутного позитивного ефекту спортивного тренування, чи то перемога на змаганнях або навіть невелика перемога над собою [11]. Дані соціологічних досліджень свідчать про те, що більшість студентів хотіла б займатися обраним видом спорту, який відповідає їхнім інтересам і здібностям [8; 9; 12].

Висновки й перспективи подальших розробок. Отже, спорт є одним із ключових чинників розвитку соціокультурного потенціалу студентської молоді, який впливає на формування особистості, певних соціальних відносин, а також володіє виховними можливостями, є сферою затвердження й набуття сенсу життя. Загалом фізична культура і спорт – це складні соціальні явища, які не обмежуються вирішенням лише завдань фізичного розвитку, а виконують інші соціальні функції в галузі політики, моралі, етики та естетики. Подальші дослідження передбачається вести в напрямі вивчення впливу гендерних особливостей на процес соціалізації особистості засобами фізичної культури і спорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 14. Ст. 80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>.
2. Грибан Г. Управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю студентів в умовах трансформації України в європейський освітній простір. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2019. № 8. С. 336–341.
3. Довгань Н.Ю. Фізичне виховання здобувачів вищої освіти засобами позааудиторної спортивно-масової роботи : монографія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 328 с.
4. Никитушкин В.Г., Суслов Ф.П. Спорт высших достижений. Москва : Спорт, 2017. 119 с.
5. Батюк А.М. Структурування спорту та фізичної культури в контексті соціологічного аналізу. *Соціологія гран*. 2012. № 2 (82). С. 106–110.
6. Лубышева Л.И., Моченов В.П. Новый концептуальный поход к современному пониманию социальной природы спорта. *Теория и практика физ. культуры*. 2015. № 4. С. 94–101.
7. Спортивная энциклопедия системы жизнеобеспечения / под ред. А.Д. Жукова. URL: <http://sportwiki.to/> спортивная энциклопедия.
8. Маликов М.В. Актуальные проблемы физической культуры и спорта в современных условиях жизни. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Фізичне виховання та спорт»*. Запоріжжя, 2009. № 1. С. 70–75.
9. Іваненко О.І. Соціальна роль фізичної культури та спорту. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2227/Ivanenko.pdf>.
10. Круцкевич Т. Теория и методика физического воспитания. Киев : Олимпийская литература, 2003. Т. 2. 392 с.
11. Бойченко К.Ю., Ванюк Д.В. Корекція функціонального стану юнаків із посттравматичними стресовими розладами засобами фізичного виховання. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Фізичне виховання та спорт»*. Запоріжжя, 2020. № 1. С. 7–15.
12. Самоленко Т.В., Караулова С.І., Апайчев О.В. Оцінка рівня фізичної підготовленості студентів у закладах вищої освіти. *Фізичне виховання: проблеми та перспективи* : монографія / за заг. ред. проф. Г.П. Грибана. Житомир : Рута, 2020. С. 208–218.

REFERENCES

1. Pro fizychnu kuljтуру i sport [About physical culture and sports]: Zakon Ukrainy vid 24.12.1993 № 3808-XII. *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy (VVR)*. 1994, Vol. 14. st. 80. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>.
2. Ghryban Gh. (2019) Upravlinnja fizkuljturno-ozdorovchoju dijalnistju studentiv v umovakh transformaciji Ukrainy v jevropejskij osvitnij prostir [Management of physical culture and health-improving activities of students in the context of the transformation of Ukraine into the European educational space]. *Fizychna kuljtura, sport ta zdorov'ja naciji*. Vol. 8. P. 336-341. ISSN 2071-5285.
3. Dovghanj N.Ju. (2020) Fizychnne vykhovannja zdobuvachiv vyshhoji osvity zasobamy pozaudytornoji sportyvno-masovoji roboty [Physical education of students in higher educational institutions through extracurricular sports work.]: monoghrafija. Irpinj : Universytet DFS Ukrainy. 328 p.

4. Nikitushkin V.G., Suslov F.P. (2017) Sport vysshikh dostizheniy [High performance sport]. M. : «Sport». 119 p.
5. Batjuk A.M. (2012) Strukturuvannja sportu ta fizychnoji kul'tury v konteksti sociologhichnogho analizu [Structuring sports and physical culture in the context of sociological analysis]. *Sociologhija ghrani*. Vol. 2 (82). P. 106–110.
6. Lubysheva L.I., Mochenov V.P. (2015) Novyy kontseptual'nyy pokhod k sovremennomu ponimaniyu sotsial'noy prirody sporta [A new conceptual approach to the modern understanding of the social nature of sports]. *Teoriya i praktika fiz. kul'tury*. Vol. 4. P. 94–101.
7. Sportivnaya entsiklopediya sistemy zhizneobespecheniya (2011) [Sports encyclopedia of life support systems] / pod red. A.D. Zhukova : Yunesko. URL <http://sportwiki.to/> спортивная энциклопедия.
8. Malikov M.V. (2009) Aktual'nye problemy fizicheskoy kul'tury i sporta v sovremennykh usloviyakh zhizni [Actual problems of physical culture and sports in modern living conditions]. *Visnyk Zaporizkogo nacional'nogho universytetu. Fizychny vykhovannja ta sport*. Zaporizhzhja. Vol. 1. P. 70–75.
9. Ivanenko O.I. Socialjna rolj fizychnoji kul'tury ta sportu / <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2227/Ivanenko.pdf>.
10. Krutskovich T. (2003) Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya [Theory and methodology of physical education]. Kiev : Olimpiyskaya literature. Vol. 2. 392 p.
11. Bojchenko K.Ju., Vanjuk D.V. (2020) Korekcija funkcional'nogho stanu junakiv iz posttravmatychnymy stresovymy rozladamy zasobamy fizychnogho vykhovannja [Correction of functional conditions of young people with post-traumatic stress disorders by means of physical education]. *Visnyk Zaporizkogo nacional'nogho universytetu. Fizychny vykhovannja ta sport*. Zaporizhzhja. Vol. 1. P. 7–15.
12. Samolenko T.V., Karaulova S.I., Apajchev O.V. (2020) Ocinka rivnja fizychnoji pidghotovlenosti studentiv u zakladakh vyshhoji osvity [Assessment of the level of physical fitness of students in higher education institutions]. *Fizychny vykhovannja: problemy ta perspektyvy: monoghrafija / za zagh. red. prof. Gh.P. Ghrybana*. Zhytomyr: Ruta. P. 208–218.